

MEDYADA GÖRÜNMEYEN: MUHAFAZAKÂR KADININ MEDYADA TEMSİLİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Hatice DAŞDAN², Gülcan ŞENER³

Öz

Günümüz medyasında muhafazakâr kadınlar genellikle toplumsal, kültürel ve siyasal konumlarıyla değil, çoğunlukla ev içi görevleriyle ya da düşük gelir seviyesiyle özdeşleştirilerek temsil edilmektedir. Bu durum, kadınların gerçek yaşamlarına ve deneyimlerine uygun olmayan, genelleştirici ve sınırlayıcı bir temsil biçimi sunmaktadır. Çalışmanın amacı seçilen diziler kapsamında medyada sıklıkla görünmeyen muhafazakâr kadınların hangi roller üzerinden nasıl konumlandırıldığını ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında amaçsal örnekleme yöntemiyle seçilen ve en fazla izlenen yerli televizyon dizilerinden *Gönül Dağı* ve dijital platformda yayınlanan yerli dizi *Bir Başkadır*, yer verdikleri muhafazakâr kadınlar nedeniyle analize dâhil edilmiştir. Çalışma sonucunda muhafazakâr kadınların medyada ekonomik özgürlüğünü kazanamamış, eğitim almamış ya da ilk-orta derece eğitim alabilmiş, özerk ya da kamusal bir kimlik geliştirememiş, genellikle gündeliklik gibi mesleklerle ya da ev hanımı olarak evin içerisinde konumlandırıldıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Medya, Muhafazakâr Kadın, Medyada Muhafazakâr Kadının Konumu
JEL Sınıflandırması: L82, J16, M39

INVISIBLE IN THE MAINSTREAM MEDIA: A STUDY ON THE REPRESENTATION OF CONSERVATIVE WOMEN IN THE MEDIA

Abstract

In today's media, conservative women are often represented by their domestic roles or low income levels rather than their social, cultural, and political positions. This representation offers a generalizing and restrictive portrayal that does not correspond to the real lives and experiences of women. The aim of this study is to reveal how conservative women who are not frequently seen in the media are positioned through which roles in selected TV series. Within the scope of the study, the TV series *Gönül Dağı* and the locally produced digital series *Bir Başkadır*, which are among the most watched domestic television series, were included in the analysis due to the conservative women they feature. As a result of the study, it was determined that conservative women in the media have not attained economic freedom, have not received education or have received only primary-secondary education, have not developed an autonomous or public identity, and are typically positioned in domestic roles such as housekeeping or as stay-at-home mothers.

Keywords: The Media, the Conservative Woman, The Position of the Conservative Woman in the Media
JEL Classification: L82, J16, M39

¹ Bu çalışma 1-3 Şubat 2023'te ODTÜ'de düzenlenen 17. Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuş ve bildiri kitapçığında özet olarak basılmıştır.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık ABD, haticedasdan5@gmail.com, ORCID: 0009-0000-6542-1859

³ Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi İletişim Fakültesi, gsener@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7706-3144

1. Giriş

Kadının konumunu, haklarını, özgürlüğünü korumak için insanlık tarihinin hemen hemen her döneminde bir mücadele içinde olduğu görülmektedir. Kadın imgesi sürekli değişerek her türlü gelişimin odağında olup sürekli dönüşüme uğramıştır, ancak haklarını kazanabilmek adına mücadelesi hiçbir zaman bitmemiştir. Muhafazakarlık söz konusu olduğunda ise kadının mücadelesi daha zorludur. Muhafazakâr kadının inançları gereği dikkat çekmemesi, daha az göz önünde bulunması, sade ve gösterişten uzak bir yaşam stiline olması gerektiği genel kabul görmektedir. Bilhassa “muhafazakârlık” kavramı bizim gibi Doğu toplumlarında çok daha ayrı bir anlam ifade etmektedir. Tarihsel açıdan bakıldığında muhafazakârlığa her dönemde farklı anlamlar yüklenmiştir. Muhafazakârlık çoğunlukla ideoloji, din ya da statüko ile yani bir değeri, durumu korumaya çalışan bireyleri tanımlayan bir kelimedir. Yeni muhafazakarlık olarak adlandırılan muhafazakâr yaşam şekilleri dünyada yükselişe geçerken (Taş, 2019: 154-156) kamusal alanda görünür olmaya başlamıştır.

Medya, toplum üzerinde büyük bir etkiye sahip olan bir güçtür. Kadınların konumunu şekillendirmede önemli bir rolü vardır. Medya genellikle muhafazakâr kadınları, geleneksel rollerine uygun şekilde portrelemektedir. Muhafazakâr kadınları genellikle ev içi rollerle ilişkilendirir ve onların toplum içindeki yerini bu şekilde tanımlamaktadır. Başörtülü kadına reklamlarda, dizilerde, moda dergilerinde yer verildiğinde ise yan rollerde, odak noktasında olmayan ya da göz ardı edilen bireyler olarak gösterildikleri görülmektedir. Genellikle muhafazakâr kadınları modern feminist ideallerle çelişen şekillerde konumlandırır ve sadece ev işleri ve çocuk bakımı ile ilişkilendirerek güçlerini göz ardı etmektedir.

Medyada başörtülü kadınların günlük hayattaki mücadeleleri, hakları ve özgürlükleri konusunda da yeterince yer almadıklarını söylemek mümkündür. Medya, kadınların her türlü yaşam tarzına ve inançlarına saygı göstermeli ve onları toplumun her alanında temsil etmelidir. Kadınların haklarını ve özgürlüklerini savunmak, korumak ve desteklemek için medyanın daha duyarlı olması gerekmektedir. Bu bağlamda toplumdaki tüm kadınların seslerini duyurabilmeleri ve görünür olmalarını artırmaları noktasında medya sektörü önemli bir araçtır.

Bunlardan hareketle hazırlanan bu çalışmada ilk olarak kadının tarihsel gelişiminden başlanarak gelişim ve değişim süreci açıklanmış; din kavramının kadın olgusuna nasıl kaynaklık ettiği belirtilerek, muhafazakâr kadın kavramı ele alınmış, medyada muhafazakâr kadının konumu, örneklem olarak seçilen diziler üzerinden bütün bu söylemlerle ilgili analizler somut verilerle sunulmuştur.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Tarihsel ve Sosyolojik Bağlamda Kadın

Geçmişten günümüze kadar insanlığın varlığını sağlayan temel faktörlerden birisi de kadınların varlığıdır. Lakin toplumların kendi gelenekleri, kültürü, inançları ve yaşam biçimleri çerçevesinde farklı formlarda biçimlenen ama ortak mücadele alanı olan bir kadın olma durumu söz konusudur. Bir toplumun kadına atfettiği roller toplumsal cinsiyet kavramını beraberinde getirmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı toplulukların dilini, müziğini, yapıtlarını, sanatlarını, tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Kız çocukları ve kadınlar geçmişten günümüze çoğu toplumda değersiz görülmüş, kamusal alandan soyutlanmış, özel alana hapsedilip, ataerki sistemin emirlerine boyun eğmiştir. Dünyada yaşayan insanların yarısının kadın olmasına rağmen erkeğin fiziksel gücü, toplumsal varlığı karşısında hep arka planda durmuş, erkeğe doğuştan verilen haklara kavuşabilmek için mücadele etmek durumunda kalmıştır.

Kadınlar, doğurganlıkları ile insan varlığının sürekliliğini sağlarken aynı zamanda da üretkenlikleri ile çalışma hayatında yer alarak ekonomiye destekte bulunmuşlardır. Bu sebeple kadının toplumun en temel birimi olan aileden başlayarak toplumdaki önemi ve değeri tartışmasız

çok büyüktür (Atış, 2010:1). Kadınlara bir birey olmanın yanında ev içerisinde annelik, eş, ev kadınlığı gibi görevler de yüklenmekte, bu rol ve sorumlulukları yerine getirmesi beklenmektedir.

Toplum kadının veya bir erkeğin belli davranış biçimleri, rolleri, farklı nitelikleri, sorumlulukları, hakları ve beklentileri olan bireylere dönüşmesini sağlar. Biyolojik cinsiyeti ne olursa olsun erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri sosyoloji, psikoloji, tarih ve kültürden etkilenecek şekilde şekillenir. Bu kavramı ilk kez kullanan bazı feminist akademisyenler arasında yer alan Oakley'e (1985) göre 'cinsiyet' (sex) biyolojik anlamda kadın-erkek olmak ile ilişkiliyken; 'toplumsal cinsiyet' (gender) kadınlık ile erkeklik arasındaki ayrımın yarattığı toplumsal eşitsizlikle alakalıdır. Yine Oakley'e (1985) göre, toplumsal cinsiyet kültürün içinde ele alınan bir konudur; kadınlar ve erkeklerin sosyal olarak 'dişil'/'eril' ayrımına değinmektedir. Bireylerin erilliği veya dişilliği her toplumda aynı şekilde vücut bulmaz; kriterler kültüre, zamana ve yere göre farklılaşabilir. Toplumsal cinsiyetin de değışken olabileceği noktada farklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Oakley (1985), toplumsal cinsiyet rolünün biyolojik kökeninin bulunmadığından bahseder; cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında doğal olmayan bir ilişki yaratılmıştır. Kadınlar ve erkekler arasındaki rolleri ve görev dağılımlarını tanımlamada toplumsal cinsiyet kavramından yararlanılmaktadır. Bu anlamda kavram, kültürel olarak inşa edilen toplumsal bir yapıya karşılık gelmektedir. Günümüzde varlığıyla halen tartışmalı bir konu olan toplumsal cinsiyet, ataerkil yapıdan doğup zamanla daha da güçlenmiş, kadının ve erkeğin rollerini tanımlamakla kalmayıp aradaki eşitsizliği de yaratmıştır. Ortaya atılan pek çok toplumsal kuramda kadının toplum içerisindeki dezavantajlı durumunun temel nedeni olarak gösterilmektedir.

"Kapitalist sistem tarafından üretilen zihniyet ve yeniden şekillendirilen toplumsal cinsiyet rolünde kadın, erkeğe göre konumlandırılmış, burada yeniden biçimlendirilerek ikincil konuma indirgenmiştir" (Pelizzon, 2009:33). Kadına yerine getirmesi gereken birtakım sorumluluklar ve bürünmesi zorunlu roller verilmiştir: bakıp büyüten, ev içerisinde var olan, bağımlı, korunmaya muhtaç ve hassas olma gibi doğal anlamlar atfedilerek dişilik ideolojisi kadına zaman içerisinde kabul ettirilmiştir. Bu anlamda kadının tamamen cinsiyet yönü üzerinden bir rol aktarımı yapıldığı görülmektedir. Erkeklik ise tersi bir konumda yer alarak güçlü, hakkını arayan, koruyan, bağımsız ve kamusal alanda var olan olarak tanımlanmıştır. Bu sebeple meydana gelen dişilik ve erillik tarihsel süreç içerisinde yapılandırılan bir olgudan bahsetmektedir (Fiske, 2003:120). Kadın, çoğu zaman dezavantajlı bir konumda erkeğin hükmü altında olmaya şartlandırılmış, toplum içerisindeki kadınlar erkeğin çizdiği sınırlar içerisinde yaşamak zorunda bırakılmışlardır.

2.2. Muhafazakârlık Kavramı

Çok genel bir tanımlamayla statükoyu koruma amacını benimsemiş düşünce tarzı olarak özetlenebilecek muhafazakârlık; toplumsal değışime direnen, toplumsal ve kültürel değerlerin korunmasını temel alan sağ taraf siyasi ideolojilerden biri olarak tanımlanmaktadır. Siyasi ideoloji olarak nitelendirilmesini muhafazakârlar kabul etmeyip, ideolojileri rasyonalist kibrin belirtisi olarak isimlendirip, bunun girift ve tehlikeli düşünce sistemleri olduklarını düşünürler ve ayrıca muhafazakârlığın bir ideoloji olmadığını savunurlar. Muhafazakârlığın düşünüş, duyuş ya da bir ideoloji olarak tanımlanması bağlamında çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır (Türköz, 2011:4).

Muhafazakârlık kavramının en genel anlamı, olduğu gibi muhafaza etmek ya da korumaktır (Marshall, 1999: 512). Muhafaza kelimesi ise Arapça hıfz kelimesinden türemiştir, anlamı ise korumak, saklamak, bellekte tutmaktır (Altinyıldız, 2003:179). Muhafazakârlığın en fazla bilinen anlamlarından ilki değışim ve dönüşüme karşı olmak iken; diğer anlamı ise siyasi hayatta, sağ-kanat ideolojileri yansıtan ve geleneksel değerleri, devrimci düşüncelere, reformlara ve modernizasyonlara karşı savunulanları kapsamaktadır (Suvato, 1997:2). Erdoğan'a (2004:27) göre muhafazakârlık, kişiye belli bir aidiyet hissi veren ve onu köksüzlük duygusunun boşluğuna düşmesine engel olan, kendi kimliğinin ve benliğinin bilincine varmasına sebep olan gelenektir. Vural'a (2003:33) göre muhafazakâr siyaset düşüncesi, ideolojik netliği kabul etmeyen, faydacı bir yaklaşım olup, kısa tanımlarla var olanın ideolojisidir.

Muhafazakârlık, kavram olarak, çeşitli siyasi-ideolojik pozisyonların hepsinin görülebileceği bir olgudur ve bağımsız bir ideoloji olarak da araştırılabilir. Genellikle hızlı sosyal değişimlere ve dönüşümlere direnç gösterme ve geleneksel normları destekleme eğiliminde bulunan bir siyasi felsefe olarak ayırt edilse de muhafazakârlığın tanımlanması pek de kolay değildir (Erdoğan, 2004:5). Muhafazakâr düşüncenin yapısından kaynaklanan tanımlama zorluklarına bir de Türkiye’den bakıldığında eklenmesi gerekli olan birkaç nokta bulunmaktadır. Muhafazakârlık kavramının Türkiye’de sıklıkla kullanılmasına rağmen doğru olarak kullanıldığı söylenemez. Türkiye’de muhafazakârlık, değişime direnç göstermek, statükonun gözü kapalı savunuculuğunun yapılması ile bütünleştirilmektedir. Bu gibi düşünceler, muhafazakârlığın siyasi bir ideoloji olmaktan ziyade bir tutum olarak algılanmasına sebep olmaktadır (Akıncı, 2009:134-135).

2.3. Türkiye’de Muhafazakârlık

Türkiye’de muhafazakârlık, Cumhuriyet dönemi ile birlikte daha görünür hale gelmiş ve yaşanan köklü değişimlere karşıt bir tutum sergilenmiştir. Türk muhafazakârlığı, kültürel bir muhafazakârlık olarak kendini var etmiştir. Türkiye’de sağ siyaset çerçevesinde kendine yer bulmaya çalışan muhafazakârlık, tarihsel deneyimin ve kazanımların korunmasına ve Türk modernleşmesiyle temin edilenlerin sürdürülmesine özen göstermektedir. Türk Modernleşmesi ile birlikte kendine yer bulmaya çalışan muhafazakâr düşünce, 1950’li yıllarda hız kazanarak günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır (Türköz, 2011:5).

Türkiye’de muhafazakârlık ve din, zihinsel düzlemde farklı birer olgu olarak algılanmadığı için muhafazakârlık ve din ilişkisi daima gündemde var olmuştur. Bu nedenle muhafazakâr kimlik denildiğinde akla ilk gelen dindar insan portresidir. Fakat Türkiye’de dini değerler bağlamında politik duruş sergilemeye çalışan bazı kesimler bu tanımlamadan memnun değildir. Muhafazakâr kimliğin sağcı kodları ve tepkileriyle dini temelde istenen sosyal ve özgürlükçü politikalar arasında beliren çelişkili durumlar söz konusu olan şikâyetlerin temelini oluşturmaktadır. Özellikle siyasi kimlik talebini sürekli dile getiren siyasi İslamcı hareketlerde buna benzer karşı çıkışlara denk gelmek mümkündür. 1980 sonrası Türkiye’de İslami hareketlerin yapısında görünen çoğulcu yapı içerisinde bu tarz talep ve karşı çıkışlar görülebilmektedir (Türköz, 2011:141). Türkiye açısından muhafazakârlık politik ve ideolojik anlamda incelendiğinde yeni olana, moderne karşı, geçmişteki şaşaalı günlere hem dini inanç hem tarihsel duruş hem de milliyetçi özelemlerle ilişkilendirilerek betimlenir. Türk sağı ile özdeşleşen Türk muhafazakârlığı, tek bir politik ideolojiye oturtulamayacak ya da indirgenemeyecek kadar geniştir.

Türkiye’de, iktidarların ve iktidarda bulunanların dönemsel olarak dört çeşit muhafazakârlık durumu gerçekleşmiştir (Genç ve Coşkun, 2015:28):

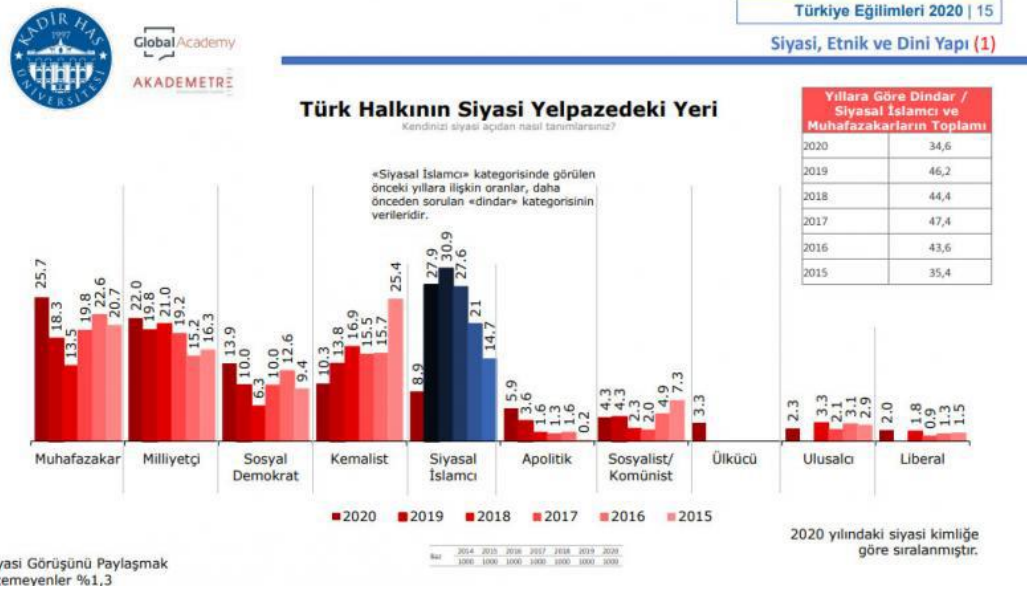
1. Kemalist muhafazakârlık,
2. Milliyetçi muhafazakârlık,
3. Dinsel muhafazakârlık,
4. Dinsel-milliyetçi ya da milliyetçi-dinsel muhafazakârlık.

Muhafazakârlık, Batı’da siyasi açıdan ‘ideolojik’ bir tutum olarak kabul edilirken Türkiye’de ise kültürel bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhafazakâr düşüncenin kendini açıkladığı değişkenler çerçevesinde toplumun tutumları ele alındığında, Türkiye’de muhafazakârlık eğilimlerinin kültürel olduğu da daha net bir biçimde ortaya çıkacaktır. Bir başka deyişle, bu topraklarda yaşayan bireyler için muhafazakârlık eğilimleri genel kabul görmektedir.

Türkiye’deki muhafazakâr eğilim oranı incelendiğinde 2022’nin son yıllarda yapılan "Türkiye'nin Eğilimleri Araştırması'nın sonuçlarına göre araştırmaya katılanların %27,4'ü kendisini "muhafazakâr", %16,6'sı "Kemalist", %15'i ise "milliyetçi" olarak nitelendirdiği görülmektedir (<https://www.indyturk.com/>).

Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Grubu ile Global Akademi ortaklığında geliştirilen “Türkiye Eğilimleri Araştırması”nın 2021 yılı bulgularında ise Türk halkının “Kendinizi siyasi görüşünüz açısından nasıl tanımlarsınız?” sorusuna en çok “muhafazakâr” yanıtını verdiği görülmektedir (%27,5). Bu tanıma “milliyetçi” (%19,9) ve “Kemalist” (%19,2) takip etmiştir (https://iktibasdergisi.com/).

Grafik 1: 2015-2020 Türkiye Eğilimleri Grafiği

Kaynak: Aydın v.d. (2021)

2015-2020 yılları Türkiye eğilimleri tablosu yukarıda verilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların %25,7’si kendisini “muhafazakâr” olarak tanımlarken, %10,3’ü “Kemalist”, %22’si ise kendisini “milliyetçi” olarak tanımlamıştır. Grafiğe baktığımızda kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan kesimin oranında 2019 ve 2017 yılları arasında düşüş yaşanırken 2020 yılında tekrar yükselişe geçmiştir. 2020 yılında bu oran %25 iken 2021 yılında %27 olmuştur. 2022 yılında yapılan araştırma sonucunda da bu oran değişmemiştir. Bu bağlamda 2020 yılından itibaren Türkiye’de muhafazakâr eğilimin artmakta olduğu söylenebilmektedir.

2.4. Muhafazakâr Düşüncede Kadın

Muhafazakâr düşünce yapısında kadın önemli bir konumdadır. Zira muhafazakâr düşüncenin kadınları konumlandığı nokta, onları öteki ideolojilerden ayıran öğelerden biridir. Böyle olmasının sebebi kadın için belirlenen statünün, muhafazakâr düşünceden bahsederken iddia edilen olguların hemen hemen bütününden izler taşımasıdır. Erkek ve kadın arasında bulunan biyolojik farklılık, kadınlara atfedilen rolü daha doğal kılmakta ve aile içerisindeki rol dağılımını etkilemektedir. Erkeğe ve kadına yüklenen roller yalnız toplumda varlığını koruyabilmektedir.

Kişilerin toplumsallaştığı mekânlar ise ailedir. Geleneğin, kültürün taşıyıcısı ve insanlığın sürekliliği olan kadının rolü, ahlakın hâkim olduğu ve dinin dinamize ettiği toplumun yapı taşı olarak kabul edilen ailede önemli bir yere sahiptir. Bu noktada cinsiyet algısı, aile, toplum, din, gelenek ve ahlak, muhafazakâr düşünce ideolojisinde kadının konumunu belirlemek için ele alınan önemli kavramlardır. Üstelik bu kavramlar çoğu muhafazakâr düşünce yapısındaki kadın dışında farklı olguları izah etmede de kullanılır. Şöyle ki, muhafazakâr düşüncede kadının bulunduğu nokta ile alakalı yapılan herhangi bir incelemenin ardından muhafazakâr düşünce yapısının çözümlenmesi de yapılmış olacaktır (Demirakanoglu, 2017:3).

Muhafazakâr düşüncede, bir araç olarak geleneği aktaran ve yeniden üreten kadın; eş, ana, kız ve bacı gibi aile kavramı içerisinde oluşturulan toplumsal rollerle kimlik elde etmiştir (Kaya, 2014). Bu kimlikleri kadın toplumsal kuruluşlarda kazanmaktadır. Muhafazakâr kadınlar erkeklerden farklı olduklarını kabul edip, onlarla rekabete girmez, toplumun geleneksel değerlerine inanır. Hatta bu farklılıkların hayatın özünü meydana getirdiğini benimser. Onlara göre kadının özel alanda erkeğin de kamusal alanda yerine getirdiği işlev farklı değildir, ancak kadın ve erkek eşit konumda olan farklı cinslerdir (Heywood, 2011:256).

Muhafazakâr düşünce nezdinde bir kadere mecbur bırakılan kadın, toplumun temel taşı olarak kabul edilen aile kurumunda kimlik kazanmaya çalışmıştır. Ekonomik, siyasi, idari ve çeşitli kamusal alanlardan uzaklaştırılan kadının sınırları ataerkil sistem tarafından belirlenen alan çerçevesinde erkeğin ve bakmakla sorumlu tutulduğu çocukların en büyük destekçisi olarak hayatını devam ettiren, kuşakların sürekliliği açısından önemli kabul edilen, namusu erkekler tarafından muhafaza edilen ve annelik vasfıyla kutsallaştırılan edilgen bir varlık olarak kabul edilmektedir. "Biyolojik özelliklerinden dolayı ve kendisine atfedilen ataerkil roller içerisinde kamusal alandan büyük ölçüde soyutlanan bir varlık haline gelmiştir. Kamusal alanda ise hemşire, öğretmen, sekreter, bakıcı, temizlikçi gibi kadın doğasıyla uyumlu olarak düşünülen ve özel alanda üstlendiği rollerin kamusal bağı olan işler kadınlara atfedilmiştir" (Demiranoğlu, 2017:302).

2.5. Medyada Kadın

Medyanın gerçeklikten koparak kendi kurgusal gerçekliğini oluşturma yeteneği, giderek daha belirgin hale gelmektedir. Güç sahipleri bu çarpıtma gücünü istedikleri gibi kullanmaktan çekinmemekte ve medyayı etkili bir silah olarak kullanmaktadır. George Gerbner'in "kültürel ekme" kuramı da bu durumu açıklamaktadır. Gücünün güçsüz üzerine uyguladığı oryantalizmin bir başka ifadesi olan bu kuram, gerçekliği yapıbozumuna uğratarak zihinleri kendine özgü yapay bir gerçeklik alanını kabule zorlamaktadır. Medya, basit olayları abartarak farklı göstermekte veya karartarak görünmez hale getirmektedir. Televizyon, toplumu gerçekçi bir şekilde yansıtmamakta ve bazı grupları temsil etmemektedir. Örneğin erkekler, kadınlardan üç kat daha fazla televizyonda yer almaktadır. Bu durumda kadınlar, çocuklar ve en az temsili olan grup yaşlılar takip etmektedir (Erdoğan, 1998: 153, 154).

Ekme/yetiştirme kuramı, "ekme tezi" veya "ekme analizi" olarak da adlandırılmaktadır. Ekme kavramı belli bir şeyi (psikoloji, kültür ve ideolojiyi) belli bir yere (izleyici bilincine) yerleştirmek ve besleyip yetiştirmek için yapılan amaçlı girişim anlamında kullanılmaktadır (Erdoğan, 1998:150). Ekme/yetiştirme kuramı, medya iletişim araçlarının, özellikle de televizyonun, bireylerin inançları, tutumları ve davranışları üzerinde uzun dönemli etkilerini incelemektedir. Gerbner'in kültürel göstergeler projesi, televizyonun bireyleri nasıl şekillendirdiğini araştırmayı amaçlamaktadır. Gerbner'e göre ailelerin bir ferdi haline gelen televizyon, masal, efsane, mit vb. hikâyelerin bireyleri şekillendirmesi gibi insanı şekillendirmektedir. Bunu toplumsal gerçeklikleri kendine has bir yorumlamayla yeniden üretip yansıtarak ve izleyicinin duygu, düşünce ve dünyaya bakış açısında tekel oluşturarak yapabilmektedir (Kaya, 2019:1443). Gerbner, medyanın temsil meselesine odaklanarak, televizyonun belirli kesimleri ve azınlık grupları bilinçli olarak temsil etmediğini vurgulamıştır. Temsil kavramı, medyanın nasıl bir gerçeklik inşa ettiğiyle ilgilidir. Gerçek yaşamın ekranda görmezden gelinmesi ve gerçek kimliklerin yok sayılması, Gerbner'in "simgesel imha" olarak adlandırdığı bir durumu ortaya koymaktadır. "Simgesel imha, gerçek yaşamın ekranda görmezden gelinmesi ve gerçek kimliklerin yok sayılmasıdır" (Serttaş, 2020). Örneğin; yetişkin, erkek, orta sınıf gibi gruplar yeteri kadar görünürken diğerleri görmezden gelinmektedir. Televizyon dünyası farklı karakterlerin, fikirlerin, azınlıkların ya da grupların temsil edilmemesi sebebiyle simgesel imha yapmaktadır. Televizyon, belirli grupları ve fikirleri temsil etmemek suretiyle toplumsal hayatla arasında bir kopukluk yaratmaktadır.

Yetiştirme (Ekme) teorisi, televizyona maruz kalmanın sosyal gerçeklik algılarını geliştirdiğini savunmaktadır. Önemli bir hikâye anlatıcısı olan televizyon, özellikle daha fazla süreyi ekran karşısında geçiren izleyiciler için genellikle çarpık gerçeklik görüşleri yaratmaktadır. Yani televizyon

izlerken daha fazla zaman harcayan insanlar gerçek dünyayı televizyonda tasvir edilen dünyaya benzer şekilde algırlar. Televizyon izlemek, televizyonda gözlemlenenlerle tutarlı bir sosyal davranış, normlar ve değerler dünya görüşü üretmektedir. Bunlardan hareketle çok fazla televizyon izleyenler, kadınların doğal veya “belirlenmiş” rolünün evde olduğuna inanabilir, çünkü onları nadiren işte görürler (Serttaş, 2020).

Gerbner’in kuramından hareketle toplumsal cinsiyet rollerinin medya tarafından şekillendirildiği, medyada kadınların belirlenmiş roller çerçevesinde yer aldığı sıklıkla görülmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de medyada kadın ve bedeninin bir meta olarak kullanımı çok rastlanan bir durumdur. Kadınların toplumsal, kültürel ve siyasal gibi çoğu alanda yer alma biçimi haber ve tartışma programlarına, reklamlara, dizilere, filmlere ve çeşitli televizyon programlarına yansımaktadır. Medyada kadın hem tüketici olarak hem de tüketimde kullanılan bir nesne olarak sıklıkla yer alır. Özellikle kadın hareketinin yükselişe geçtiği yıllardan itibaren kadının bağlamdan bağımsız, bir nesne olarak medyada olması, genellikle bedeniyle, güzelliğiyle, ekranda ‘hoş’ durması gerekçesiyle meta haline getirilmesi eleştirilmeye başlanmıştır. Tek tip kadın yaratılmaya çalışılması, belli rollere, mekânlara, mesleklere ya da bedenlere hapsedilmeye çalışılması kadınların bir birey olarak sosyal, kültürel, ekonomik anlamda güçlenmesine paralel olarak değişmeye başlasa da tüm toplumdaki kadınlara homojen bir şekilde ulaştığı söylenemez.

Kadınların hem kamusal alan hem de özel alanda kazandığı statü ve güç onların bu alanlarda sahip olduğu kimliği belirlemektedir. Medyada kadına verilen roller ona herhangi bir statü ve güç kazandırmaktan oldukça uzaktadır. Kadına annelik ve ev kadınlığı arasında sıkışmış rollerden ötesi uzunca bir süre verilmemiştir (Büyükbaykal, 2011:21). İnceoğlu’na (2004:11) göre “Özellikle de üretim sürecinin dışında kalan ve genelde eğitimsiz olan kadın, devamlı olarak medya tarafından, cinsellik, iktidar, aşk, aldatılma, intikam, kıskançlık duygularının nesnesi haline gelmektedirler. Kadın bilincini sistematik olarak bulanık tutma sürecinde medya başarılı sayılabilecek alanlardandır”.

Medyada kadınların konumunu yorumlamak için reklam boyutunu da değerlendirmek gerekmektedir. Reklam, medyanın daha çok ekonomi kısmıdır ve hangi ürünün, nasıl tüketileceğini tüketicinin bilinçaltına yerleştirir ve farklı medya içeriklerine oranla daha etkileyici biçimde ürünleri hedef kitesine sunmaktadır. Öte yandan, yeni pazar olarak ise kadınlar hedef alınmaktadır. Kadınlara özel televizyon programlarının ve dergilerin hazırlanmasıyla tüketici kitlesi büyük oranda kadınlar olarak belirlenmektedir (Fidan ve Yılmaz, 1998:124). Reklamlarda ilgi çeken bir diğer özellik de bilgiyi verenin erkek, uygulayanın da kadın olmasıdır. Reklamlarda genel olarak kadın, cefakâr ve özverili anne, ev kadını, sadık eş, temizlikçi, çok fazla nitelik istemeyen alt düzeyde çalışan olarak konumlandırılmakta ve çoğunlukla kadınların kullanabileceği ürünleri tanıtmakla görevlendirilmektedirler (Barokas, 1994:127). Bir tüketim nesnesi gibi metalaştırılan kadın, özellikle moda, kozmetik gibi sektörlerde reklam aracı olmuştur. Değersizleştirilen kadın reklamda obje olarak kullanılmaya başlanmıştır (Duhm, 1996:161). Medyanın da gelişmesi ile birlikte kadın görsel ve yazılı basında amaç ve araç olarak konumlandırılmıştır. Bunların yanı sıra, çeşitli yayın araçlarında kadın istismarı görülmektedir. Medya içeriklerinde ise kadınları düşük statülü, pasif, kontrol gücünden yoksun konumda gösteren yayınlar dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra medyanın kadınlar hakkında olumsuzluğa sebep olan algı ve düşünceyi destekleyen içerikleri de oldukça yaygındır (Fidan ve Yılmaz, 1998:125). Çalışan kadının başarılı sayılması için ev hanımlığını ve anneliği iş hayatıyla beraber götürebilmesi gerekmektedir. Bundan hareketle ataerkil düşünce yapısı erkeği akılla ve kamusal alanla, kadını ise bedenle ve özel alanla özdeşleştirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde tüm toplumlarda kadının konumu özel alanla bağdaştırılmıştır. Mengü’ye (2004:98) göre “kadının kamusal alanda yer edinebilmesi, ekonomik, toplumsal ve kültürel açıdan büyük bir mücadeleyi gerekli kılmıştır”.

Günümüzde kadınların iş hayatında daha yoğun olarak yer almasıyla beraber reklamlarda sunulan kadın olgusu da değişim yaşamıştır: “daha önceleri edilgen, seksi, anaç, fedakâr gibi

ataerkil kadın temsillerinin yerini günümüz reklamlarında aktif, güçlü, bedeniyle barışık, özgüveni yüksek, ekonomik güce sahip, kendi hayatını kendi yöneten kadın temsilleri almaya başladı.” (Şener, 2019: 148). Reklamlarda sunulan kadın, artık iyi bir eş ve anne olmanın yanı sıra iş hayatında da başarılı, kariyer sahibi, güçlü bir kadındır. Reklamlarda üzerinde durulan ‘çocuk da yaparım kariyer de’ söylemi bu yeni kadın tipini açık bir biçimde belirtmektedir. Yaratılan bu yeni kadın tipi tüm bunları başarırken bir yandan da bakımlı ve güzel de görünmelidir. Reklamlarda en çok değinilen ve sunulan mesleki kadın profili, modern, kariyeri ve statüsünün farkında olan, lakin bununla birlikte eğlenmeyi de seven, oldukça çekici, genç, bakımlı, moda düşkün, sportif, zayıf ve dinamiktir (Elden ve Ulukök, 2004:139).

“Toplumsal cinsiyet ve feminist hareket, Türkiye’de önem kazandıkça toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın kimliği değişime uğramaya başlamıştır. Kadınlar var olan toplumsal cinsiyet normlarına karşı çıkmaya başlamış, özel alanda kalmayı reddederek kamusal alanda daha çok yer almaya başlamıştır.” (Onaylı Şengül, 2018: 63). Kadınlar yüz yıl öncesinden artık bambaşka bir noktadalar, kazanımları ile toplumsal hayat içerisinde daha eşit fırsatlara ulaşma şansı her zamankinden daha fazladır ama halen yetersizdir. İstedığı eşitliğe ulaşabilmesi her şeyden önce özgürlüğe sahip olması ile ilişkilidir. Bilgiye erişimi bu anlamda çok önemlidir ve medya bu anlamda üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. “Medya kadınlar için daha fazla ilgi çekici bir mesleki alan haline getirilirse, kadınların medyada daha gerçek roller ile toplumsal, siyasi, kültürel, ekonomik alanlarda başarılarıyla kendilerine yer edinmeleri sağlanabilir” (Büyükbaykal, 2007:29).

2.6. Türk Medyasında Muhafazakâr Kadın

Muhafazakâr ve muhafazakâr olmayan kadınların her sektörde olduğu gibi medya alanında da gerek nitelik gerek nicelik olarak daha da güçlenmeleri gerekmektedir. Akbulut’a (2004:158) göre; “Türkiye geleneksel alt yapının çok yavaş değiştiği, kadınların büyük çoğunluğunun ailede-toplumda ve ekonomide erkek egemen kurumlara koşullanmış olduğu pek çok geleneksel-hukuksal zorlukla ve ayrımcılıkla karşılaştığı gelişmekte olan bir ülkedir. Hâlihazırda kadınlar eğitim düzeylerini yükselterek erkek egemen iş dünyasında kendilerine bir yer bulmaya çalışmaktadırlar. Toplumsal ve ekonomik düşüklüğü nedeniyle erkeğe bağlı bulunan, geleneksel–dinsel–töresel baskılarla sindirilip edilginleştirilen ve eğitim eksikliği yüzünden güçsüz kalan kadınların yeniden üretim işlevi ve sosyalizasyon sürecinin tam sorumluluğunu da yüklenmiş olduğu için iş bulup çalışma yaşamına katılma olanakları da zayıftır. İşte, erkek egemen söylemin yapılandığı Türkiye’de medyanın kadına yaklaşımı da kadınlar için neyin iyi neyin kötü olduğunu bilen erkeklerin ataerkil tutumlarına benzemektedir”.

Türk medyasında muhafazakâr kadınlara bazı kanallarda yer verilmezken, muhafazakâr kadınların bulunduğu dizilerde genellikle alt gelir grubundan olan ve geleneksel yaşam tarzını yansıtan karakterler görülmektedir. Karakterler yöresel adlarla isimlendirilmekte, geleneksel yaşamla sınırlandırılmaktadır. Üst gelir grubundan ve modern hayat tarzını benimseyen başörtülü karakter sayısı ise oldukça azdır. Bu durum, dizilerin toplumun gerçekliğini yansıtmak yerine inşa ettiği bir rol olduğunu göstermektedir (Şimşek, 2024:162). “İslamcı Filmlerde Kadın Temsili” adlı çalışmasında Dilek İmançer, eski Türk sinemalarında kapalı kadınların makyajsız, bezgin, mutsuz, saf, kendi başlarına ayakta durması mümkün görülmemeyen, yalnızca ev işleri, çocuk bakımı ve erkeğine hizmet etme gibi işlerle temsil edildiğini dile getirmektedir (İmançer, 2010).

Türk dizilerinde muhafazakâr kadının silik ve değersiz gösterilerek “simgesel imhaya” maruz bırakıldığı söylenebilmektedir. Kristina Boreus, bu duruma “söylemsel ayrımcılık” kavramıyla işaret etmektedir. Boreus’a göre az temsiliyet bir söylemsel ayrımcılıktır (Güngör Eral ve Serttaş, 2017:336). Bir toplumsal grup, medyada toplumdaki nüfusundan çok daha az oranda temsil ediliyorsa, görünmez kılma yoluyla dışlanmaktadır ve bu durum o sosyal sınıfa daha az önem verildiğinin göstergesidir (Beşiktaşlıyan, 2013). Buna göre muhafazakâr kadın az temsille medyada görünmez kılınmaktadır. Az temsilin yanı sıra, var olan temsilin olumsuz ya da farklı biçimde gösterilmesi de o sosyal grubun saygı görmesini ve tanınmasını engellemektedir (Serttaş, 2020).

Muhafazakâr kadının temsiliyet sorunun yarattığı değersizlik ona atfedilen rolleri de pekiştirmektedir.

Türk yapımlarında başörtülü kadın iki şekilde temsil edilmektedir. Birinci temsile göre, "indirgemeci" bir temsille, orta yaş ya da yaşlı sınıftan, çoğunlukla zor koşullar altında başkasının mutluluğu için yaşayan, evlendirme meraklısı, geleneksel yaşam içinde varlığını sürdüren, dedikoducu, eğitimsiz, ev ve mutfak işlerine odaklı, yobaz, sert mizaçlı ve fettan bir karakterdedir. İkinci temsile göre ise başörtülü kadın eğitilmiş, orta yaşlarda, okur yazar, araştırma ve geliştirmeye meyyal, ayakları üzerinde durabilen, modern ya da idealist şekilde yansıtılmaktadır. Bu çerçevede dizilerdeki başörtülü kadınların yalnızca %15'i herhangi olumsuz bir imajdan uzak, eğitilmiş, modern ya da kendi ayakları üzerinde durabilen karakterlerdir (Şimşek, 2024: 159).

Haber kanallarındaki temsil ise kanallara göre başörtülü istihdamının ve kadın temsiliyetinin farklı olduğu görülmüştür. Moderatör, sunucu ve muhabir istihdamının toplamına göre bir temsil oranı vermek gerekirse başörtülü kadın TRT Haber'de %9,8, A Haber'de %26 oranında temsil edildiği, NTV ve Habertürk'te ise temsil edilmediği belirlenmiştir (Şimşek, 2024:150).

2.7. Literatür Taraması

Medyada muhafazakâr kadının temsili üzerine yapılan çalışmalar konuyu ele aldıkları bağlam ile çeşitlilik göstermektedir. Bu kısımda literatürün özeti verilmeye çalışılacaktır.

Şimşek (2024) tarafından yapılan çalışmada, başörtülü kadınların televizyondaki temsilleri incelenerek, toplumsal gerçeklikle ne kadar uyumlu oldukları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ulusal çapta yayın yapan medya organlarının programları içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle incelenmiştir. Buradan hareketle televizyon yayınlarına odaklanarak başörtüsü kullanan kadınların televizyonda gerçekçi ve yeterli bir biçimde temsil edilip edilmediği konusu ele alınmış ve nüfusunun büyük bir bölümü Müslüman olan Türkiye'de başörtülü kadın temsiliyetinin subjektif değerlendirmelere dayandırıldığı anlaşılmıştır. Yapılan çeşitli çalışmalarda televizyon gibi medya aygıtlarındaki temsille toplumsal gerçeklik arasındaki uyumsuzlukların çok fazla tartışıldığı görülmüştür.

Ankaralı (2021) tarafından yapılan çalışmada, aile içinde önemli bir rol oynayan kadınların televizyon izleme alışkanlıklarını ve bilinç düzeylerini inceleyerek, özellikle dindar ve muhafazakâr olarak tanımlanan kadınların televizyon karşısındaki tutumlarını anlamak hedeflenmiştir. Ayrıca, bu kadınlar arasında yaygın olan gündüz kuşağı programlarının tercihinde dindarlık ve muhafazakârlık faktörlerinin rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma sonuçları, bu kadınların genel popülasyona göre televizyon izleme alışkanlıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Özellikle aile yapısına zararlı olabilecek gündüz kuşağı programlarını bilinçli bir şekilde izlemedikleri ve aile değerlerini koruma konusunda duyarlı oldukları belirlenmiştir. Bu bulgular, aile kurumunun korunması ve güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Karslı ve Aycan (2020) tarafından yapılan araştırmanın amacı, dijitalleşen toplumda dindarlık ile değişen yeni mahremiyet anlayışını yorumlamaktır. Bu doğrultuda, Instagram üzerinden farklı şehirlerde yaşayan, takipçi sayısı elli binin üzerinde olan 31 muhafazakâr dindar kadının paylaşımları incelenmiştir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada, betimsel analiz ve fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Dindar muhafazakâr kadınların paylaşımları üzerinden yapılan analizlerde, dini anlamların ve sembollerin sıkça yer aldığı görülmüştür. Bu paylaşımlar, dindarlığın araçsallaştırılarak kullanıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dijital alanda mahremiyetin dindarlık ile olan ilişkisi yeni bir anlam üretiminin göstergesi haline gelmiştir.

Göğüş (2019) tarafından yapılan çalışma, kendisini muhafazakâr kimlik bağlamında konumlandıran Gaziantepli kadınların yeni medyanın bir iletişim aracı olan Instagram'daki ünlü kişisel hesaplarını alımlaması amacı ile yapılmış etnografik bir çalışmadır. Çalışma muhafazakâr kadınların Instagram'daki tanınmış muhafazakâr ve mütebedeyin olarak bilinen ünlü kişisel hesapları nasıl okuduğunu incelemiştir. Çalışmada bu amaçla Gaziantep kenti özelinde muhafazakâr kadın katılımcılar ile kendi yaşam biçimlerinden veriler elde etmek için görüşmeler yapılarak kadınların

dünya görüşleri, gelenekleri, gündelik yaşam pratikleri, tarihsel geçmişleri ve kişisel tercihlerine dair bir çerçeve oluşturulmuştur. Bundan hareketle de çalışmanın asıl amacını belirleyen Instagram'daki bazı ünlü kişisel hesaplar üzerinden ürettikleri anlamların alımlaması gerçekleştirilmiştir.

3. Araştırma Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Muhafazakârlığın tanımı çok geniş olsa da bu çalışmada muhafazakâr kadın yalnızca başörtüsü ile sınırlandırılarak medyadaki temsil biçimlerine odaklanılmıştır. Çalışmanın amacı seçilen diziler kapsamında medyada sıklıkla görünmeyen muhafazakâr kadınların hangi roller üzerinden nasıl konumlandırıldığını ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında amaçsal örnekleme yöntemiyle seçilen ve yayın hayatına başladığı andan itibaren reytinglerde üst sıralarda çıkan (Televizyon Gazetesi, t.y.) yerli televizyon dizilerinden *Gönül Dağı* ve dijital platformda yayınlanan yerli dizi *Bir Başkadır* yer verdikleri muhafazakâr kadınlar nedeniyle analize dâhil edilmiştir. Bu dizilerin seçilme gerekçesi yayınlandıkları dönemde yer verdikleri kadın karakterlerin muhafazakâr kadına dair bir durum tespiti ortaya koymaya çalışan bu çalışmanın amacına uyan başörtülü kadın karakterlere sahip olmalarıdır. Gönül dağı dizisi Türk kültürü, gelenek ve göreneklerini güncel hikayeler ile senaryolaştırdığı için izleyicilerin dikkatini çekerek gündeme gelmiştir. Bir Başkadır ise yer verdiği karakterlerin hayat hikâyeleri, davranışları, tipler ve dizide karakterler üzerinden ele alınan muhafazakâr yaşam biçimi izleyicilerin oldukça dikkatini çekerek gündemde yer almıştır (Netflix'in en iyi uluslararası yapımları: 'Bir Başkadır' da listede, 2022).

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılığı

Yukarıda ifade edilen dizilerde muhafazakâr kadının temsil edilmiş biçimleri betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Betimsel analiz önceden belirlenen temalar çerçevesinde özetlenerek verinin yorumlanmasıdır. Bu şekilde okuyucu, ham haldeki veriyi daha kolay anlamlandırabilir. Seçilen diziler medyada muhafazakâr kadın başlığı çerçevesinde mekânsal, bedensel ve karakteristik, sınıfsal olarak analiz edilmiştir. Çalışma sadece iki dizi ile sınırlandırılmıştır. Bir Başkadır dizisi her biri ortalama 50 dakika olan 8 bölümdür. Gönül Dağı dizisinin 4 sezonu ve 142 bölümü olduğu, her bir bölümü de 2 saatten fazla olduğu için sadece ilk iki sezonundaki bölümler analize tabi tutulmuştur, kullanılan görseller ilk iki sezona aittir.

3.3. Araştırma Soruları

Medyada muhafazakâr kadının nasıl temsil edildiğine dair bir durum analizi yapmaya çalışan bu çalışmada araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

A1: Muhafazakâr kadınların dizilerde temsil biçimleri nasıldır?

A2: Muhafazakâr kadınlar dizilerde nasıl mekânlarda konumlandırılmaktadır?

A3: Muhafazakâr kadınlar medyada mekânsal, bedensel, karakteristik olarak nasıl konumlandırılmaktadır?

A4: Muhafazakâr kadınların medyada temsilleri sınıfsal olarak nasıldır?

4. Bulgular

4.1. Bir Başkadır Dizi Analizi

2020 yılının son aylarında Netflix'te yayınlanan Bir Başkadır dizisi, Berkun Oya'nın senaryosunu yazdığı ve yönettiği bir Türk dizisidir. Toplamda 8 bölümden oluşan dizinin oyuncu kadrosunda Öykü Karayel, Fatih Artman, Funda Eryiğit gibi oyuncular yer almaktadır.

Dizide, aynı şehirde yaşayan ancak farklı sınıflardan gelen ve kültür anlamında çeşitlilik gösteren kişilerin gündelik hayatlarından kesitlerle belli durumlarda nasıl tepki verdikleri hikâyeleştirilmektedir. Dizide, başörtülü bir gündelikçi olan Meryem karakterini canlandıran Öykü Karayel, sebebini bulamadığı bayılmalarına çözüm bulmak üzere psikiyatriste gider. İstanbul'a

Anadolu'dan göçmüş, iki çocuklu bir ailenin kızıdır. İlkokulu bitirdiğinde gündelikçiliğe başlayarak okulu bırakmıştır. Abisinin ve yengesinin yanında kalmaktadır. Her genç gibi hayalleri, istekleri, heyecanları vardır, ancak içinde yaşadığı toplum bunları yaşamasına engel olur, isteklerini baskılar, baskı arttıkça da bayılır. Meryem'in abisi Yasin, bir barda güvenlik görevlisi olarak hayatını kazanırken evde de otorite karakteri konumundadır. Onun da çalıştığı yer ve yaşadığı mahalle arasında sınıfsal olarak uçurum vardır. Yasin'in karısı Ruhiye ise gençliğinde köyünde tecavüze uğramış, bu nedenle de psikolojik problemleri olan, uyum sorunu yaşayan bir kadındır. Meryem, yengesinin rahatsızlığından dolayı evde de büyük bir yükü omuzlamaktadır. Altından kalkamadığı noktada da bayımları sıklaştığı için bir hocadan yardım almaya çalışır, ancak çözüm bulamadığını gördüğünde psikiyatrist olan Peri ile terapiye başlar. Farklı sosyal sınıflardan gelen ve ideolojik olarak hayata başka pencerelerden bakan bu iki karakterin yaşadığı kültür çatışması dizinin ana konusudur.

Mekânsal Analiz:

Meryem karakteri oldukça eski görümlü, boyaları dökülen, iki katlı, bahçeli, müstakil bir evde yaşamaktadır. Yaşadığı evin dış kapısının üzerine asılmış nazar boncuğu, önünde gezinen tavuklar ile çalıştığı evin arasında oldukça büyük fark vardır. Tek benzerlik hem yaşadığı hem çalıştığı evde aynı işleri yapıyor olmasıdır: evin düzenini sağlamak, temizlik, yemek, çamaşır, bulaşık. Çalıştığı ve yaşadığı yerde aynı işlerin döngüsü devam etse de gün içerisinde yaşadığı kültür çatışması onu zorlamakta, bocalamasına neden olmaktadır.

Görsel 1: Meryem Karakterinin Evinin İç ve Dış Görüntüsü

Görsel 2. Hayrunisa Karakterinin Evinin İç ve Dış Görüntüsü

Görseller incelendiğinde dizinin ana karakteri olan Meryem'in bir gecekonuda oturduğu görülmektedir. Buradan hareketle Meryem'in kenar mahallede, abisi ve yengesıyla yaşayan, düşük

gelirli, ataerkil aile yapısı içerisinde olan muhafazakâr bir kadın olduğu söylenebilir. Özetle, mekânın Anadolu aile yapısının özelliklerini içeren bir gecekondu olduğu söylenebilir.

Hayrunnisa karakteri eski görümlü, müstakil, bahçesi olan, avlusunda tavukların beslendiği iki katlı, bakımsız, ahşap yapılı, eski tip eşyaların olduğu evde anne babası ile yaşamaktadır. Ama kendisi üniversite okuduğu için eve bazı zamanlar gelmektedir.

Gülan karakteri sadece anne babasının evinde, arabada ve kardeşinin iş yerinde görüntülediği için kendi evine dizide daha yer verilmemiştir. Bu nedenle mekânsal analiz yapılamamıştır.

Ruhiye, Meryem'in yengesi olduğu için aynı evde yaşam sürmektedirler. Bu nedenle aynı görüntüler tekrar verilmemiştir.

Bedensel ve Karakteristik Analiz:

Bir Başkadır dizisindeki muhafazakâr kadınlar bedensel ve karakteristik olarak aşağıda analiz edilmişlerdir. Birbirlerine benzer ya da ortak özellikleri ile dizide yer aldıkları dikkat çeken detaylardır. Meryem karakteri bedensel ve karakteristik olarak incelendiğinde; başörtülü ve muhafazakâr yaşam tarzına oldukça uygun giyinen, namaz kılan, modern bir görüntüsü olmayan, gecekondu mahallesinde yaşadığını belli eden, saf ve masum görümlü, ahlaklı, açık sözlü, hocadan icazet almadan büyük işlere kalkışmayacak kadar muhafazakârdır. Duyguları bastırılmış, öznelliği olmayan, birilerini ve bir şeyleri bir arada tutan, çok üzüldüğünde ya da utandığında bayılan, abisinin sözünü dinleyen, psikolojik destek alan, kültürüne, gelenek ve göreneklerine bağlı genç bir kadındır. Şiveli konuşmaktadır ve gündelikçi olarak çalışmaktadır.

Görsel 3: Meryem Karakterine Ait Görüntüler

Dizide muhafazakâr kadın olarak gösterilen bir diğer kişi de imamın kızı olan Hayrunnisa karakteridir. Hayrunnisa üniversite okuyan, ait hissetmediği bir hayatı sırf ailesini üzmemek adına yaşamaktadır. Özgür ruhlu ve başına buyruk olduğu halde bunları ailesine belli etmeden yaşayan Hayrunnisa ailesiyle yaşadığı mahalleye döndüğünde başını kapatır ve muhafazakâr bir genç kız rolüne bürünür. Diğer taraftan anne ve babasına düşkündür ve onları üzmemek ister. Başını kendi isteğiyle örtmediği için üniversite okuduğu yerde başörtüsünü çıkarıp, barlara gider, alkol tüketir. Babasının imam olması nedeniyle muhafazakâr bir görünüme sahip olması gerektiği baskısı ile başını örtse de yaşadığı ikili hayatla gerçekte muhafazakâr olmadığı anlaşılan eşcinsel bir kadın olarak konumlandırılmıştır.

Görsel 4. Hayrunnisa Karakterine Ait Görüntüler

Dizideki bir diğer muhafazakâr kadın ise avukat Gülbin'in ablası Gülan karakteridir. Muhafazakâr ailenin büyük kızıdır. Başörtüsü takan Gülan, sigara içen, gergin ve saldırgan bir kadındır. Özellikle aile içinde hırçınlığı ve saldırganlığı ile herkesi sindirmeye çalışmaktadır. Zengin eşyle birlikte ailesine üstün gelmek isteyen Gülan bağırır-çağırır agresif bir kadın imajına sahiptir.

Görsel 5. Gülan Karakterine Ait Görüntüler

Dizideki bir başka muhafazakâr kadın da Meryem'in yengesi Ruhiye'dir. Ruhiye namaz kılan, yaşadığı psikolojik sorunlar nedeniyle sürekli ağlayan, depresif ve içine kapanık, kendine fiziksel zarar vermeye çalışan, intihara meyilli, devamlı uyuyan, pek konuşmayan, tepkisiz, çocukken tecavüze uğramış ve o travmayı atlatamamış, monoton bir görüntüsü olan, çocuğunu seven ama bunu pek belli edemeyen sessiz, sakin bir anne olarak konumlandırılmıştır.

Görsel 6. Ruhiye Karakterine Ait Görüntüler

Sınıfsal Analiz:

Meryem Karakteri: Eğitim alamamış, gündelikçi olarak temizlik işlerinde çalışan, alt sosyal sınıflardan olan, kıvrak bir zekaya sahip olmasına rağmen saflığı daha ön planda görünen, ailesinin geçimine destek olan emekçi bir kadındır. Meryem bastırılmış bir muhafazakâr kadın figürü olarak konumlandırılmıştır. Konuşmasına müsaade verilmeyen ve devamlı ezilmiş gibi bir tutum içerisinde olan kadın figürünün kırsal temsilcisi olduğu anlaşılmaktadır. Meryem, seküler düşünceye karşı dindar bir Anadolu kadınının yansımasıdır. Yaşadığı hayatta problemlerini danıştığı Hoca (imam) ise bunun en net göstergesi denilebilir.

Hayrunnisa Karakteri: Üniversitede okumayı bir özgürleştirici araç haline getirmiş, üniversite eğitimi sayesinde büyük şehir hayatını tanıma fırsatını bulmuş, kırsal kesimde yaşayan orta gelir seviyesindeki dindar bir aileden gelen genç bir kadındır.

Gülan Karakteri: Düşük bir eğitim seviyesinden, herhangi bir işte çalışmayan, zengin bir erkek ile evlenerek sınıf atlayan, giyim tarzı ile ekonomik geliri iyi gibi görünen, otoriter, dar görüşlü, farklılıklara saygı duymayan, şiddete meyilli, dine bağlılığıyla kendini iyi hissetmeye çalışan bir karakterdir.

Ruhiye Karakteri: Köyde doğmuş-büyümüş, ekonomik zorluklar yaşayan bir aileye mensup, maddi zorlukların hayatının yönünü belirlediği, köyden kente göçmüş, şehir yaşamına uyum sağlamada zorlanmış, kocasının egemenliği altında olan, eğitim alamamış, alt sınıftan gelen bir ev hanımıdır.

Dizi genel olarak değerlendirildiğinde dizideki muhafazakâr kadınların gecekondü mahallesinden, daha fazla dini öğretilerle meşgul ve hayatı din temelinde sorgulayan, gündeliklik gibi işlerde çalışan ya da ev hanımı olan, dar bir bakış açısına sahip ve düşük eğitim seviyesinde oldukları görülmüştür. Duyguları ve arzuları bastırılmış, psikolojik sorunlar yaşayan, modern bir görüntüsü olmayan, daha çok erkeklerin buyrukları altında olan, içine kapanık, sigara içen, kendisiyle sorunları olan, alt sosyal sınıflara ait kadınlar olarak konumlandırılmışlardır.

4. 2. Gönül Dağı Dizisi Analizi

TRT1’de 2020 yılının Ekim ayından beri yayınlanan Gönül Dağı, aileyi, birlikte yaşama kültürünü, dayanışmayı, aşkı, sevgiyi, dramı konu alan bir televizyon dizisidir. Mustafa Çiftçi’nin kırsal hikâyelerini temel alarak senaryolaştırılmıştır. Yahya Samancı’nın yönettiği dizide Berk Atan, Gülsüm Ali İlhan, Ecem Özkaya gibi oyuncular rol almaktadır.

Gönül Dağı bir Anadolu hikâyesini anlatmaktadır. Bozkırın ortasında yaşayan insanların hayalleri, hayal kırıklıkları, gelecek kaygıları ve aşklarını konu edinmektedir. Pek çok engelle karşılaşmasına rağmen zorlukların üstesinden gelerek imkânsızı gerçekleştiren üç idealist kuzen dizinin ana karakterlerini oluşturmaktadır. Yaşadıkları Anadolu kasabasında şehirlerde unutulmuş değerleri insan hikâyeleri ile hatırlatmaya çalışan bir bozkır dizisidir.

Gönül Dağı dizisini tek bir aşk hikâyesi üzerine değil, dizideki birçok karakterin hayat hikâyesi üzerine kurgulanmış olması sebebiyle oldukça zengin bir içeriğe sahip olmaktadır. Unutulmaya yüz tutmuş değerleri ve gelenekleri hatırlatan dizide nostaljik eşyalar, doğal mekanlar ve geleneksel objeler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca neredeyse her bölümde izleyiciye dinî-ahlaki mesajlar verilmektedir.

Mekânsal Analiz:

Dizinin görselleri incelendiğinde Anadolu’nun herhangi bir köyünden ya da kasabasından izler bulmak mümkündür. Genellikle bahçeli, tek katlı ya da iki katlı müstakil evler çok sık görülmektedir. Kasaba etrafında çocukların özgürce toplayabileceği meyve ağaçları bulunmaktadır. Ayrıca yakınlarda yıllık atı sürüsü ve tren yoluyla kasaba dağlar arasında yer almaktadır. Dere de kasabaya yakın bir noktada bulunmaktadır. Kasabanın orta yerinde birçok sahnede binası veya minaresi

görülen bir cami yer alır. Tarım alanlarının çoğu ekili olmasına rağmen bazı alanlar yeşil olsa da genelde sürülmüş ve nadasa bırakılmış topraklar kahverengidir.

Görsel 7. Dizide Gözlemlenen Ev Tipleri ve Sokak Aralarına Ait Görüntüler

Görsel 8. Dizide Gözlemlenen İç Mekânlara Ait Görüntüler

Tüm bu görseller bağlamında dizinin Anadolu'nun bir kasabasında çekildiği ve dizide kullanılan evlerin kırsal kesime özgü, içerisinde oldukça eski mobilya ve eşyalar bulunan kasaba evleri olduğu görülmektedir. Evler gösteriştan uzak bir biçimde geleneksel motiflerle dizayn edilmiştir. Odalarda yatmak ve oturmak için kullanılan kanepeler, divan ve sedirlerin üzerinde örtüler, oldukça fazla kırılent, odaların hepsinde halı ve kilimler bulunmaktadır. Odaların duvarlarında, çeşitli tablolar, aile üyelerinin resimleri, el emeği ürünler, eşyaların saklandığı küçük dolaplar vardır. Sehpalara ve vitrindeki eşyaların üzerine dantel örtüler yerleştirilmiştir. Kısaca, Türk kültür ve geleneğini yaşatmaya devam eden kasaba evleri olduğu söylenebilir.

Dizinin çoğu başörtülü muhafazakâr kadınları mekân olarak çok sıklıkla ev içerisinde, mutfakta, evin bahçesi ya da avlusunda; ev dışında da genelde pazaryerlerinde, köy meydanı ya da çay bahçesinde, camide ve düğün yerlerinde bulunmaktadır. Evin içerisinde toplumsal rollerini yansıtacak günlük rutin ev işlerini yaparken, gelen misafir ile sohbet ederken gösterilmektedirler. Bahçe ya da avluda çiçekler ve çocuklarla ilgilenmek, komşu ya da akrabalarla beraber elbirliğiyle yapılan işler, kadın dayanışmasının altının çizilmesi gibi unsurlarla yine kadına mekânsal olarak atfedilen rolleri yansıtmaktadır. Ev dışında gösterilen dizinin muhafazakâr kadınları pazarda alışveriş yaparken, köy meydanı/çay bahçesinde sohbet ederken, camide dua ederken ya da düğün yerlerinde kutlama yaparken izleyicinin karşısına çıkar. Kırsal kesimde yaşayan muhafazakâr kadına biçilen rol gelenekselin dışına çıkarılmaz, toplumsal yaşam içerisinde belirlenen mekanlarda sınırları izin verilen ölçüde modern yaşama dahil edilir.

Bedensel ve Karakteristik Analiz:

Dizide muhafazakâr kadınlar oldukça geleneksel, muhafazakâr yaşam tarzını yansıtan, kırsal kesim kadın imajına uygun kıyafetler ile konumlandırılmışlardır. Bu imaj kırsal kesimdeki hayata oldukça uygundur ve bütünleştirilmiştir. Dizideki kadın karakterler; yaşlarına uygun olarak, etek, yelek, hırka, boydan elbise şeklinde giyinmekte ve saçlarına çoğunlukla yazma takmaktadırlar. Kadın karakterlerin çoğunun başörtüsü taktığı, uzun elbise ve etekler giydikleri, genellikle de pastel tonları tercih ettikleri görülmektedir. Abartıdan uzak, sade, etnik desenli, kapalı, geleneksel Türk köy yaşamına uyan rahat kıyafetler ile kadın karakterlerin yaşam biçimleri doğal ve samimi bir şekilde aktarılmaktadır.

Görsel 9. Dizide Yer Alan Muhafazakâr Kadın Oyunculara Ait Görüntüler

Dizideki muhafazakâr kadınlar daha çok ev hanımı, eğitim almamış, anaç ruhlu, ailelerine düşkün, fedakâr, titiz, ataerkil aile yapısına sahip, vakitlerini evde ya da komşusunda geçiren, gelenek ve göreneklerine sahip çıkan, kültürüne bağlı Anadolu kadını olarak yansıtılmaktadır. Bu kadınlar dizide genellikle ana, eş, baci, gelin ve kız gibi aile kavramı içerisinde oluşturulan toplumsal rollerle var olmaktadır. Rollerine gereği yemek, temizlik yapan, evi çekip çeviren, misafir ağırlayan, evde bulunan erkeklerle hizmet eden ve boş zamanlarında da komşu ve akrabalarıyla vakit geçiren, dikiş nakış gibi evde yapılabilecek uğraşları bulunan, kendilerini geliştirme arzusunda olan kadınlar olarak gösterilmektedirler. Zorluklarla başa çıkma konusunda güçlü, sevdiklerine karşı şefkatli ve kararlı, geleneksel değerlere ve toplumsal bağlara önem veren, sorumluluk sahibi kadın karakterler muhafazakâr bir yaşam tarzının altını çizmektedirler.

Sınıfsal Analiz:

Dizideki muhafazakâr kadınlar sınıfsal olarak değerlendirildiğinde, dizideki muhafazakâr kadınların kırsal kesimde yaşayan, eğitim almamış ya da düşük eğitim seviyesinde oldukları görülmektedir. Geleneksel rolleri içselleştiren bu kadın karakterler genellikle ev işlerini yaparlar ve ekonomik anlamda ailelerine bağımlı yaşarlar. Aileleri de ekonomik olarak düşük gelir seviyesindedir, bu onların eğitim alma durumunu da belirleyen bir etmendir. Ailenin ekonomisine kendi ürettikleri gıda (ev yemeği, tarhana, turşu, salça, peynir vb.) ile katkı sağlarlar. Dikişten anlar, çeyizlerini önemli görürler. Ekonomik özgürlüğü kısıtlı, modern bir görüntüden uzak, daha çok erkeklerin buyrukları altında olan, evcimen, çalışkan, kendisine öğretilen toplumsal cinsiyet rollerini benimsemiş, alt sosyal sınıfa ait, düşük gelirli ailelerdeki, edilgen kadınlar olarak resmedildikleri görülmektedir.

5. Sonuç

Medya yarattığı etki ile kitleleri ve kitlelerin duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendirmede dördüncü güç olarak tanımlanmaktadır (Dutton, 2009:1-2). Pek çok gerçekliği medyada yansıtış biçimine göre algılayan, öğrenen, kabullenen, konumlandırılan insan zihni için bazı kalıpyargıların oluşmasında ya da tabuların yıkılmasında medyadaki temsil biçimlerinin önemi büyüktür. Bu temsiliyetlerden birisi de kadına aittir. Kadının ne yapması ya da yapmamasından başlayarak tepeden tırnağa, konuyla alakalı ya da alakasız her türlü medya içeriğine kadın ve bedeni malzeme olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Her türlü dizide, filmde, oyunda, programda, reklamda, kısacası kadını medyada sıklıkla bir araç olarak görmek, meta haline gelmesine tanıklık etmek mümkündür. Bu çalışmada ise medyada az görünen ancak gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan muhafazakâr kadının, medyada yer verildiği durumlarda hangi rollerle, nasıl konumlandırıldığı sorusundan yola çıkılarak muhafazakâr kadının medyada temsil ediliş biçimlerine odaklanılmıştır.

Türk medyasında muhafazakâr kadınlar genellikle kırsal kesimde çekilen dizilerde, haber kanallarında (TRT) ya da dini içerikli yayıncılık yapan kanallarda (Kanal 7), bazı gündüz kuşağı programlarında yer almaktadır. Reklamda ise muhafazakâr kadının pek de görünür olduğu söylenemez. Genel anlamda değerlendirildiğinde, muhafazakâr kadının medyada çok fazla yer almadığı, aldığı ise daha çok kırsal kesimde yaşayan, eğitimsiz, daha çok ev/özel alan ile ilişkilendirilmiş gündelikçi, yardımcı, bakıcı gibi işleri yapan, yönlendiren değil yönlendirilen rollerinde yer aldığı görülmektedir.

Medyada muhafazakâr kadın olgusu kapsamında incelenen dizilerde muhafazakâr kesim ile seküler kesim arasında kültürel çatışmaların olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bu bağlamda, Bir Başkadır dizisi incelendiğinde; küçük bir yerden metropol bir şehre yaşamaya gelen Meryem karakterinin, erkek hakimiyetinin etkisi altında olduğu görülmektedir. Gönül Dağı'ndaki muhafazakâr kadınları da düşündüğümüzde medyada muhafazakâr kadınların erkek hâkimiyeti altında yaşam sürdürdükleri izleyiciye lanse edilmektedir.

Günümüzde varlıklı muhafazakârların varlığına rağmen filmde muhafazakârlar fakir ve geçim derdinde olan kişiler olarak lanse edilmiştir. Ayrıca seküler kişilerin evlerine temizliğe gidenlerin hep başörtülü kişilerden seçilmiş olması dikkat çeken detaylardandır. Seküler karakterler ile muhafazakâr karakterin aile içi davranışları arasındaki farklılıklar da dizide ele alınmıştır. Muhafazakâr bir ailede bireyler genel anlamda evin büyüğü rolündeki kişiye danışarak hareket ederlerken, seküler bireylerin hayatlarında özgürce davranabildikleri gözlenmektedir. Meryem ve Ruhiye'nin Yasin'in baskısı altında olması bu duruma örnek verilebilmektedir. Dizide muhafazakâr kesimin akıldan/bilimden uzak oldukları durumu Meryem ve ailesinin her işlerini hocaya danışarak yapmalarından anlaşılmaktadır.

Gönül Dağı dizisindeki muhafazakâr kadınları değerlendirdiğimizde bu kadınların çalışkan, hayata karşı dimdik durmaya çalışan kadınlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda muhafazakâr kadınlardan biri olan Halime karakteri genç yaşında eşini kaybeden ve iki küçük çocuğuyla bir başına kalan kadın, kimseye boyun eğmeden dimdik durarak çocuklarını

büyütmüştür. Bir diğer örnek ise Mihriban karakteridir. Mihriban, yetim ve öksüzdür. Amcasının yanında büyümüştür. Amcası onu; yaşadığı büyük acı sonrası kendini kaybeden ve aklını yitiren Rifat ile evlendirir. Herkes Rifat'a deli gözüyle bakarken Mihriban Rifat'ın kalbindeki derin yarayı görür ve onu iyileştirmeye çalışır. Bir diğer muhafazakâr karakter de çok sıkıntılı bir geçmişi olan Günşıl'dır. Günşıl hiç eğitim alamamış, küçük yaşta sevmediği birisiyle evlendirilmiş ve imkânsızlıklar içinde kendini geliştirmeye çalışan bir kadın olarak konumlandırılmıştır. Döndü ise eğitim almamış, evlendiği insanı nişanlanana kadar görmemiş, babasının isteğiyle evlendirilmiş ve sonrasında 3 evladını kaybetmiş bir kadındır. Bunlardan hareketle dizideki muhafazakâr kadınların oldukça sıkıntılı hayatlar yaşamış, ataerkil ailelerde dünyaya gelmiş, eğitim alamayan ama bir o kadar da eğitim görmeye hevesli güçlü kadınlar oldukları görülmektedir. Bu kadınlar genel olarak evlerinde, komşu ya da akrabalarında zaman geçiren herhangi bir işte çalışmayan, ibadetlerini yerine getiren muhafazakâr kadınlar olarak konumlandırılmışlardır.

Gönül Dağı dizisindeki muhafazakâr kadınlar genel anlamda değerlendirildiğinde ise eğitim alamamış, ev hanımı, erkeklerin daha çok söz sahibi olduğu ailelerde yaşam süren, erkeklere hizmet eden, çok acılar çekmiş ya da çekmeye devam eden, seslerini duyuramamış, kırsal kesimde yaşayan, alt sosyal sınıflardan kadınlar olarak konumlandırıldıklarını söylemek mümkündür.

Tüm bunlardan hareketle muhafazakâr kadınlara medyada yer verildiği zamanlarda, Şimşek'in (2024) çalışmasında da ortaya çıkan tabloya benzer şekilde, bu kadınların toplumun alt sınıflarından, sorgulamayan, akıldan/bilimden uzak, çalışmayan ve düşük gelirli ailelerden gelen, ekonomik özgürlükleri olmayan kadınlar olarak gösterildikleri belirlenmiştir. Gündelikçilik gibi meslekleri olan ya da ev hanımı, daha üst sınıflardan insanlara hizmet eden, pasif kadınlar olarak konumlandırıldıkları ve hep aynı tipten rollerle medyada yer aldıkları tespit edilmiştir. Dizilerdeki başörtülü muhafazakâr kadınların sadece %15'inin eğitilmiş, modern, güçlü karakterli ve olumlu imaja sahip olduklarını bulgulayan Şimşek'in (2024: 159) çalışmasındaki durum bu çalışmanın da ortaya koyduğu sonuçlar ile paraleldir. Medya, başörtülü, muhafazakâr kadına yönelik indirgemeci bir temsili tercih etmeye devam etmektedir.

Muhafazakâr kadınların medyada yer alışı biçimleri değiştirildiğinde, medyanın sahip olduğu güç muhafazakâr kadınların sosyoekonomik ve daha birçok yönden güçlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Araştırmanın en önemli sınırlılığı, sadece iki diziyi ele almasıdır ve Gönül Dağı dizisinin ise ilk iki sezonuna ait görüntülerinin incelenmesidir. Araştırmanın yazıldığı dönemde yayında olan diziler ele alındığı için, bugün ana akım medyada oldukça gündemde olan, araştırmanın da amacını konusu ile destekler nitelikte olan muhafazakâr/başörtülü kadın karakterlere sahip diğer dizilere yönelik çalışmalar yapılması gelecek çalışmalara yön verecektir. Bundan hareketle gelecekteki çalışmalarda araştırmacıların daha büyük bir örneklem ve farklı diziler/programlar ile çalışma yapmaları daha çeşitli ve farklı sonuçlar ortaya konması açısından önemli olacaktır.

Kaynakça

- Akbulut, T. N. (2004). Türk Televizyonunda Kadın Söylemi. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 2, 157-162.
- Akıncı, M. (2009). Muhafazakârlık ve Değişim: Değişime Direniş Mi Yoksa İhtiyatlı Değişimi Savunmak Mı? *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 134-135.
- Altınıyıldız, A. (2003). İmparatorlukla Cumhuriyet Arası Eğitimde Siyaset ve Mimarlık, A. Çiğdem (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakârlık* içinde s. 179-187, Cilt 5, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ankaralı, F. (2021). Dindar ve Muhafazakâr Kadının Program Tercihleri ve Bu Tercihlerde Gündüz Kuşağı Programlarına Eleştirel Bakış. *International Symposium on Critical Analytical Thinking*, ISCAT 2021, 4-5 Aralık 2021, Ankara.

- Atış, F. (2010). Ebelik/Hemşirelik 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik A.B.D., Adana.
- Aydin, M., Çelikpala, M., Yeldan, E., Güvenç, M., Zaim, O. Z., Hawks, B. B., Sokullu, E. C., Yıldırım, K., Ayhan, B., Çoban, M. K., Kaya, S. (2021). Kantitatif Araştırma Raporu: Türkiye Siyasal Sosyal Eğilimler Araştırması 2021, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Grubu, Akademetre ve Global Akademi.
- Barokas, K. S. (1994). *Reklam ve Kadın*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Beşiktaşlıyan, S. (2013). Başörtülü Kadınların Simgesel İmhası. Agos, Şubat 2. <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/4136/basortulu-kadınların-simgesel-imhası>.
- Büyükbaykal, C. I. (2011). Medyada Kadın Olgusu. *İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 19-30.
- Çelenk, S. (2010). Kadınların Medyada Temsili ve Etik Sorunlar. B. Çaplı ve H. Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* içinde s.229-236. Ankara: Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Demirkanoğlu, Y. (2017). Muhafazakâr Düşünce Kadının Toplumsal Konumu. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (34), 285-305.
- Duhm, D. (1996). *Kapitalizm'de Korku*. S. Şölçün (Çev.), (İkinci Baskı). Ankara: Ayrıç Yayınları.
- Dutton W. H (2009). The Fifth Estate Emerging through the Network of Networks. *Prometheus: Critical Studies in Innovation* 27 (1), 1-15.
- Elden, M. ve Ulukök Ö. (2004). Televizyon Reklamlarında Çalışan Kadının Sunumu. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 2, 135-142.
- Erdoğan, İ. (1998). Gerbner'in Ekme Tezi ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme. *Kültür ve İletişim*, 1 (2), 149-180.
- Erdoğan, M. (2004). Muhafazakârlık: Ana Temalar. *Liberal Düşünce*, 34, 5-9.
- Erdoğan, M. (2004). Muhafazakârlık: Ana Temalar, Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu, İstanbul: Ak Parti Yayınları, 26-33.
- Fidan, F. ve Yılmaz, T. (1998). İktisadi ve Sosyal Hayatta Kadın İşgücü: Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Ekonomi ve Yönetim*, s.124-125.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. S. İrvan (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Genç, E. ve Coşkun, T. (2015). Muhafazakârlık ve Türkiye Muhafazakârlıklarının Bazı Halleri. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 27-40.
- Güngör Eral, A. & Serttaş, A. (2017). Türkiye'de Yayınlanan Çizgi Dizilerde Engelli Bireylerin Temsili: TRT Çocuk Kanalı Örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (44), 331-347.
- Göğüş, S. (2019). Muhafazakâr Kadınların Sosyal Medyada Üretilen "Tesettür Modası" İçeriğini Okuma Biçimleri: Gaziantep Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Heywood, A. (2011). *Siyasi İdeolojiler*. Ş. Akın vd. (Çev.). Ankara: Adres Yayınları. https://www.researchgate.net/publication/341611844_Televizyonda_Temsil_Neden_Onemli_Ornekler_ve_Tespitler. 7 Ağustos 2024 tarihinde erişilmiştir.
- İnceoğlu, Y. (2004). Medyada Kadın İmaja. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 2, 11-12.
- İmançer, D. (2010). İslamcı Filmlerde Kadın Temsili. *Sinecine Dergisi*, 1(1), 77-95.
- Karslı, B. ve Aycan, S. (2020). Instagram ve Mahremiyet: Dindar Muhafazakâr Kadınların Paylaşımları Örneği. *Türk Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 245-266.

- Kaya, M. (2014). Kadın (Muhafazakâr Düşünce Dergisi Makale Çağrısı) 41. Sayı.
- Kaya, B. (2019). Televizyonda Şiddet Gösterimi: George Gerbner ve Kültivasyon Analizi Üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1441-1449.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. O. Akinhay ve D. Kömürcü (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mengü, Ç. S. (2004). *Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Oluşturulan Toplumsal Kimlik*. İ.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul: Dilek Ofset.
- Netflix'in En İyi Uluslararası Yapımları: 'Bir Başkadır' da Listede, (2022). Erişim Adresi <https://www.cumhuriyet.com.tr/galeri/netflixin-en-iyi-uluslararasi-yapimlari-bir-baskadir-da-listede-1909341>
- Onaylı Şengül, G. (2018). Kadın Odaklı Reklamlarda Kadınlık Sunumu. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pelizzon, S. M. (2009). *Kadının Konumu Nasıl Değişti? Feodalizmden Kapitalizme*. İ. E. Sadi ve C. Somel (Çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Serttaş, A. (2020). Televizyonda Temsil Neden Önemli? Örnekler ve Tespitler. G. Özdoğru (Ed.) *Medya ve Kültürel Çalışmalar* içinde Ankara: Gazi Kitabevi.
- Suvato, P. (1997). *Conservatism From French Revolution To The 1890's*. Ipswich: Macmillan Press.
- Şener, G. (2019). Metalaşmış Feminizm Kadınları Güçlendirir Mi? 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü Reklamlarının Feminist Eleştirel Söylem Analizi. *Kültür ve İletişim*, 22(2), 146-172.
- Şimşek, E. B. (2024). Türkiye'de Başörtülü Kadının Medyadaki Temsili. *Mukaddime*, 15(1), 131-164.
- Taş, H. (2019). Postmodernlik ve Muhafazakarlık Bağlamında Kadın Kimliği İnşası: Gaziantep Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Televizyon Gazetesi, (t.y.). Erişim adresi <https://televizyongazetesi.com/hicbir-dizinin-basaramadigini-trt1in-gonul-dagi-dizisi-yapti/1304503>.
- Türköz, E. N. (2011). Türkiye'de Muhafazakâr Kimliğin İnşası. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Vural, M. (2003). *Siyaset Felsefesi Açısından Muhafazakarlık*. İstanbul: Elis Yayınları.

INVISIBLE IN THE MAINSTREAM MEDIA: A STUDY ON THE REPRESENTATION OF CONSERVATIVE WOMEN IN THE MEDIA

Extended Abstract

Aim: This study examines how conservative women are represented in the media. It aims to draw attention to the inequality in the representation of women in the media and the inaccurate representation of conservative women. The aim of the study is to reveal how conservative women, who are not frequently seen in the media, are positioned through which roles in selected TV series.

Methods: Within the scope of the study, Gönül Dağı, one of the most watched domestic television series and Bir Başkadır, a domestic series broadcast on a digital platform, were selected through purposive sampling method and included in the analysis due to the conservative women they feature. The representation of women in these programs featuring conservative women was analyzed through descriptive analysis. The selected series and programs were analyzed spatially, physically, characteristically and class-wise within the framework of the title of conservative women in the media.

Findings: In the TV series examined within the scope of the conservative woman phenomenon in the media, it is emphasized that there are cultural conflicts between the conservative segment and the secular segment. In this context, when the TV series Bir Başkadır is examined; It seems that the character Meryem, who comes from a small place to live in a metropolitan city, is under the influence of male domination.

In the series, the separation between the secular and conservative segments was tried to be clearly reflected by emphasizing certain objects and behaviors that have ideological meanings. Within the framework of the series, it is even possible to observe that a kind of hatred towards religious symbols has developed in secular individuals. Despite the existence of conservatives who have become very rich today, in the movie conservatives are presented as poor and struggling to make ends meet. In addition, one of the striking details is that the people who clean the houses of secular people are always headscarved people. The differences between the domestic behavior of secular characters and conservative characters are also discussed in the series. While individuals in a conservative family generally act in consultation with the person in the role of elder of the house, it is observed that secular individuals can act freely in their lives. Meryem and Ruhiye being under Yasin's pressure can be given as an example of this situation. While it is seen in the series that the secular people live their lives by taking science as a reference, the fact that the conservative people are far from science is understood from the fact that Meryem and her family do all their work by consulting the teacher.

When the Gönül Dağı series is evaluated in general terms, it is possible to say that conservative women in the series are positioned as uneducated, housewives, women of lower status, living in families where men have more say, living in rural areas.

Conclusion: It has been determined that conservative women are not often featured in the media, and when they are, they are positioned as passive women from the lower classes of society, unquestioning, unscientific, low-income, without economic freedom, well-intentioned but ignorant, with professions such as day laborers or housewives, serving people from higher classes, and are always portrayed in the media in the same type of roles. When the way conservative women are portrayed in the media is changed, the power of the media will contribute to the empowerment of conservative women in socioeconomic and many other ways.
